

Görmek, hatırlamak, kavramak. Hepsi nerede durduğunuza bakar. Hammars'a ilk geldiğimde hemen hemen bir yaşındaydım ve beni oraya götüren o büyük ve fırtınalı aşktan haberim yoktu.

Aslında ortada üç aşk vardı.

Geçmişe çevirebileceğimiz bir teleskop bulunsaydı eğer şunu söyleyebilirdim: Şuraya bakın, biz oradayız, işte aynen böyle oldu. Hatırladığının doğru olup olmadığından ya da hatırladığının doğru olup olmadığından ya da olan bitenin gerçekten olup bittiğinden ya da aslında bizim var olup olmadığımızdan şüpheye düştüğümüzde hepimiz sırayla bu teleskoptan bakardık.

Numaralandırıyorum, düzenliyorum ve listeliyorum. Şöyle diyorum: Üç aşk vardı. Doğduğumda babamın olduğu yaştayım. Kırk sekiz. Annem yirmi yediydi, hem yaşından büyük hem de küçük gösteriyordu o zamanlar.

Bu üç aşktan hangisinin daha önce geldiğini bilmiyorum. Ama 1965 yılında annemle babam arasında doğan ve bu konuda bir şey hatırlamayacak kadar küçük olduğum yaşta son bulan aşkı anlatmakla başlıyorum.

Fotoğraflara baktım, mektuplar okudum ve birlikte oldukları zamanla ilgili anlattıklarını dinledim, başkalarının anlattıklarını dinledim, ancak insan başkalarının hayatı hakkında çok fazla bir şey bilemez, özellikle de kendi annesi babası hakkında, bir de annenizle babanız yaşamlarını hikâyelere dönüştürmeyi iş edinip neyin doğru olup olmadığını hiç umursamama konusunda geliştirdikleri Tanrı vergisi yetenekleriyle bu hikâyeleri o gün bugündür anlatıyorlarsa işiniz zor.

İkinci aşk, birincisinin uzantısı ve anne baba olmuş sevgililerle onların kız çocukları hakkında. Annemle babamı koşulsuz sevdim,

onlar hep olacaklarmış gibi geliyordu, hani bir süre için mevsimlerin de hep süreceğini düşünürüz ya da gündüzün ya da saatlerin. Biri geceyken diğeri gündüzdü, biri biterken diğeri başlıyordu, ben annemin kızıydım ve babamın kızıydım, ama aslında *onların* da çocuk olmak istedikleri hesaba katılınca durum bazen biraz zorlaşıyordu. Bir de bir şey daha var. Ben babamın çocuğu ve annemin çocuğuydum, ama onların çocuğu değildim, asla üçümüz olamadık; önümde dağ gibi yığılı fotoğrafları karıştırdığımda üçümüzün de olduğu tek bir fotoğraf bile bulamıyorum. Annem, babam ve ben. Bu takımyıldızı hiç var olmadı.

Olabildiğince çabuk yetişkin olmak istiyordum, çocuk olmayı sevmiyordum, diğeri çocuklardan korkuyordum, onların kalkıştıkları şeylerden, yapacaklarının kestirilememesinden, oyunlarından korkuyordum ve çocukluğumu örtbas etmek için kendimi parçalara ayırıp birçok kişi olabileceğimi hayal ederdim, bir cüceler ordusuna dönüşebiliyordum, *biz* güçlüydük – küçüktük ama çoktuk; kendimi bölüp birinden diğeri, babadan anne ve anneden babaya asker adımlarıyla gidiyordum, bir sürü gözüm, bir sürü kulağım, bir sürü sıska bedenim, bir sürü cılız sesim ve pek çok koreografim vardı.

Üçüncü aşk. *Yer*. Hammars ya da eskiden anıldığı şekliyle *Djaupadal*. Orası babamın yeri, annemin değil, diğeri kadınların değil, çocukların değil, torunların değil. Bir anlığın oraya aitmişiz, sanki orası bizim yerimizmiş gibi hissedilirdi. Diyelim ki herkesin bir yeri var, aslında öyle bir şey yok, ama bu doğruysa eğer burası benim yerimdi, en azından taşıdığım isimden daha fazla bana aitti, Hammars'ta gezinmek, taşıdığım isimle gezinmek kadar zorlu değildi. Havanın, denizin, taşın kokusu ve çamların rüzgârda salınışı tanıdıktı.

İsim vermek. İsim vermek, isim almak, isim taşımak, isimle yaşamak ve isimle ölmek. Günün birinde içinde isimler olmayan bir kitap yazmak isterdim. Ya da içinde pek çok isim olan bir kitap. Ya da içindeki bütün isimlerin anında unutulmuş türden sıradan isimler olduğu bir kitap ya da bütün isimler benzer seslerden oluştuğundan bunları birbirinden ayırmanın mümkün olmadığı bir kitap. Annemle babam (bir sürü ama'lar ve niye'lerden sonra) bana bir

isim koymuşlar, ama bu ismi asla sevmemdim. Kendime yakıştıramıyorum. Birisi adımı söylediğinde, sanki üzerime bir şey giymeyi unutmuşum da, insan içine çıktığımda bunu yeni fark etmişim gibi iki büklüm oluyorum.

2006 güzünde sonradan bir alacakaranlık, ay tutulması olarak gördüğüm bir şey oldu.

Aglaonike ya da Teselyalı Aganice olarak tanınan kadın astronom teleskopun bulunmasından çok önce yaşadı, ancak ay tutulmalarının zamanını ve yerini çıplak gözle kesin biçimde öngörebiliyordu.

Ayı kendime çekebilirim demişti.

Nereye gidip duracağını biliyordu. Ne olacağını ve ne zaman olacağını biliyordu. Kollarını gökyüzüne doğru uzatıyordu ve gökyüzü kararıyordu.

Gelin ve Damada Tavsiyeler eserinde Plutarkhos, Aglaonike gibi büyücü kadınlara karşı uyarılarda bulunur ve yeni yuva kurmuş ev kadınlarını okumaya, öğrenmeye ve yeni gelişmelerden haberdar olmaya teşvik eder. Geometriyi beceren bir kadının dans etmeye ihtiyacı olmayacağını öne sürer. Okumuş bir kadın aptallığa kanmaz. Astronomi eğitimi almış, mantıklı bir kadın, başka bir kadın ona ayı kendine *çekebileceğini* söylediğinde kahkahalarla güler.

Aglaonike'nin ne zaman yaşadığını kesin olarak kimse bilmiyor. Bildiğimiz, hatta her ne kadar onun hakkında aşağılayıcı konuşsa da Plutarkhos'un bile onayladığı şey, Aglaonike'nin ay tutulmalarının kesin zamanını ve yerini öngörebildiği idi.

Tam nerede durduğumu hatırlıyordum, ancak herhangi bir şeyi öngörebilme yeteneğim yoktu. Babam dakik bir adamdı. Ben çocukken dedemin salonda duran saatini açar ve bana içini gösterirdi. Sarkacı. Pirinç ağırlıkları. Kendinden ve diğer herkesten dakik olmayı beklerdi.

2006 güzünde bir yıldan da az zamanı kalmıştı geriye, ama o zamanlar bunu bilmiyordum. O da bilmiyordu. Beyaz kireçtaşından ağılın pas kırmızısı renkli kapısı önünde onu bekliyordum. Ağıl sinema salonuna dönüştürülmüştü ve etrafında araziler, taştan çitler ve perişan durumda birkaç ev vardı. Biraz ötesinde balabanlar,

turnalar, balıkçılar, Avrasya çullukları ile zengin bir kuş yaşamına sahip Damba bataklığı uzanmaktaydı.

Film seyredecektik. Pazarları hariç her gün film günüyüdü. O gün hangi filmi izleyecektik, onu hatırlamaya çalışıyorum. Belki ağır rüya sahneleriyle dolu Cocteau'nun *Orphée*'siydi. Bilmiyorum.

“Film çekerken, rüya gördüğüm bir uykudayım” diye yazmıştı Jean Cocteau, “Rüyada sadece insanlar ve mekânlar önemlidir.”

Hangi film olduğunu düşünüp durdum ama bir türlü aklıma gelmiyor. Gözlerinin karanlığa alışması birkaç dakikayı alır derdi babam. Birkaç dakika. Bu yüzden hep üçe on kala buluşmak için sözleşirdik.

O gün üçü yedi geçene dek ortalarda gözükmedi, demek ki on yedi dakika gecikmişti.

Hiçbir belirti yoktu. Gökyüzü kararmamıştı. Rüzgâr ağaçları sallamıyordu. Hava fırtınaya dönüşmemişti, yapraklar rüzgârla savrulmuyordu. Gri arazinin üzerinden bir sıvacı kuşu bataklığa doğru uçtu. Adadaki koyunlara, yaşına bakılmaksızın, *kuzu* denir – kuzular her zamanki gibi biraz ötede otuyorlardı. Dönüp etrafıma baktığımda her şey her zamanki gibi.

Babam o kadar dakikti ki onun dakikliği içime işledi. Tren yolunun hemen dibindeki bir evde büyürseniz ve her sabah pencerenin dibinden gümbür gümbür geçen, duvarları, yatağın demirlerini ve çerçeveleri titreten bir tren sesiyle uyanırsanız, tren yolunun dibinde oturmadığınızda bile her sabah içinizden gümbür gümbür geçen bir trenle uyanırsınız.

Film Cocteau'nun *Orphée*'si değildi. Belki bir sessiz film. Yeşil koltuklarımızda otururduk, piyano müziğinin eşlik etmediği görüntüler büyük perdede akıp giderdi. Sessiz filmler sona erdiğinde koca bir dilin ortadan kaybolduğunu söylerdi babam. Bu film Victor Sjöström'ün *Körkarlen*² filmi olabilir mi acaba? Bu onun en sevdiği film. *Yeryüzünde bir gün onun için yüz yıl kadar uzundu. Gece gündüz efendisinin işlerini görmeliydi.* Film *Körkarlen* olsaydı

---

2 “Hayalet Araba” : Selma Lagerlöf'ün aynı adlı romanından uyarlanan film. [*The Phantom Carriage* (İng.); *Der Fuhrmann des Todes* (Alm.)] (ed. n.)

hatırlardım. Damba'daki o günden hatırladığım tek şey, arazinin üzerinden uçan sıvacı kuşu hariç, babamın geç geldiği. Benim için bunu anlamak Aglaonike'nin taraftarlarının ayın beklenmedik biçimde ortadan kaybolmasını anlamaları kadar zordu. Plutarkhos'a göre kadınlar astronomi konusunda eğitimsizdiler ve kandırıldılar. Aglaonike şöyle demişti: *Ayı kendime çekerim ve gök kubbe karanlığa gömülür.* Babam on yedi dakika geç geldi ve olağan dışı bir şey yoktu ve hiçbir şey eskisi gibi değildi. Babam ayı kendine doğru çekmişti ve zamanın çivisi çıktı. Üç on kala buluşacaktık, ağıln önüne arabayla geldiğinde saat üçü yedi geçiyordu. Kırmızı bir cipi vardı. Hızlı araba kullanmayı ve gürültü çıkarmayı severdi. Kocaman, siyah yarasa modeli güneş gözlüğü takardı. Açıklama yapmadı. Geç geldiğinin farkında değildi. Sanki hiçbir şey olmamış gibi filmi seyrettik. Bu birlikte seyrettiğimiz son film oldu.

• • •

Babam Hammars'a 1965'te gelmiş, kırk yedi yaşındaymış ve orada bir ev inşa etmeye karar vermiş. Sevdalandığı yer çıplak bir çakıllı sahil, birkaç eğri büğrü çam ağacından ibaretti. Orası ona anında tanıdık gelmişti, buranın kendi mekânı olduğunu biliyordu, biçimler, oranlar, renkler, ışık ve ufukla ilgili en içsel düşüncelerinin izdüşümüydü burası. Bir de seslerle ilgili bir şey vardı. Albert Schweitzer Bach hakkındaki iki ciltlik eserinde şöyle yazar: Pek çok kişi bir resmi gördüğünü sanır, ancak aslında onu duymaktadırlar. Babamın o gün, sahilde neyi görüp neyi duyduğunu bilemeyiz, ancak her şey o gün başladı, yani o zaman değil de beş yıl öncesinde adaya geldiğinde başlamıştır belki de, ne zaman başlayıp ne zaman son bulduğunu kim bilebilir, ancak sırayla gitme adına şunu söylüyorum: Her şey burada başladı.

Adada bir film yaptılar, bu babamın orada çektiği ikinci filmdi ve sonradan annem olacak kadın da iki kadın başrolünden birini oynuyordu. Filmdeki adı Elisabet Vogler'di. Birlikte yaptıkları on film boyunca babam ona pek çok isim verdi. Elisabet. Eva, Alma, Anna, Maria, Marianne, Jenny, Manuela (*Manuela* – Almanya'da birlikte yaptıkları film) ve tekrar Eva ve Marianne.

Ama bu annemle babamın birlikte ilk film çekimiydi ve birbirlerine neredeyse ilk görüşte âşık olmuşlardı.

Annemin tersine Elisabet konuşmaktan vazgeçmiş bir kadındır. Filmin ilk on iki dakikasında yatakta yatar ve açıklanamaz sessizliğinden dolayı hemşire Alma'nın bakımına muhtaçtır. Yatak bir hastane odasının ortasındadır. Oda kısmen döşelidir. Bir pencere, bir yatak ve bir komodin. Geceleyin yanına gelen hemşire Alma radyoyu açar, Bach'ın Mi majör keman konçertosu çalmaktadır. Alma dışarı çıkar, Elisabet tek başına yataktadır.

Keman konçertosunun ikinci bölümünde kamera Elisabet'in yüzüne odaklanır ve neredeyse bir buçuk dakika orada kalır. Görüntü giderek kararır, ancak perdede yüzü seçemediğinizi anlayana kadar, neredeyse fark edilmeyecek şekilde, yavaş yavaş kararır, ama yüzü o kadar uzun zaman görmüşsünüzdür ki, görüntü korneanıza kazanmıştır. Bu sizin yüzünüzdür. Elisabet ilk olarak bir buçuk dakikadan sonra yüzünü sizden öteye çevirir, derin bir nefes alır ve ellerini alnına koyar.

Başta ağzına, dudaklarının içinde ve çevresindeki tüm sinirlere dikkatim yoğunlaşıyor, sonra Elisabet yattığı için, başımı yana eğerek yüzünün tamamını görmeye çalışıyorum. Başımı yana eğdiğimde sanki onun yanına, yastığa uzanmışım gibi geliyor. Annem çok genç ve çok güzel. Kendimi onu seyreden babam olarak hayal ediyorum. Kendimi seyredilen annem olarak hayal ediyorum. Görüntü yavaşça kararsa da onun yüzü gözlerimin önünde aydınlanıyor sanki, yanıyor, dağılıp gidiyor. Sonunda yüzünü öte tarafa dönüp ellerini alnına koyduğunda bu bir rahatlama sağlıyor.

Annemin elleri ince uzun ve insanı sakinleştiriyor.

• • •

Bir gece babam görüntü yönetmenini gözüne kestirdiği yere götürmüş. Belki buraya bir ev yaparım, demiş ya da ona benzer bir şey söylemiş. Tamam ama bekle, demiş görüntü yönetmeni, benimle biraz daha yürü, sana çok daha güzel bir yer göstereceğim. Sahilde yürürseniz, 1965'te yaptıkları gibi, yolun sonuna gelmezsiniz, ne bir buruna, ne bir tepeye, ne bir açıklığa ne de sarp bir kayalığın uçurumuna rastlanır, manzaranın değişeceğine işaret eden coğrafi ya da jeolojik herhangi bir oluşum yoktur; önünüzde göz alabil-

diğine çakıllı bir sahil uzanır, ne bir şey başlar ne de bir şey biter. Sadece devam eder. Eğer burası sahilde olmak yerine bir ormanın içinde olsaydı, babam ormanın ortasındaki yere bayılmış diyebilirdiniz ve babam burada, tam da burada yaşamaya karar verdi. Bu iki adam orada kısa bir süre durmuş. Ne kadar bir süre? Anlatılanlara bakılırsa babamın *kararını* vermesi için yeterince uzun bir süre.

Resmi olacaksak sonunda evimi bulduğumu söyleyebiliriz, derdi babam, *nükte yapacaksak ilk görüşte aşktan söz edebiliriz*.

Hayatım boyunca eve ve aşka dair bu hikayeyi kabullendim.

Babam bir yere geldi ve orayı talep etti, orayı kendisinin belledi.

Ama bunun nasıl böyle olduğunu anlatmakta dil hep engel çıkardı ve sonunda hep şöyle dedi: *Resmi olacaksak sonunda evimi bulduğumu söyleyebiliriz, nükte yapacaksak ilk görüşte aşktan söz edebiliriz*.

Peki ama her zamanki sesimizle konuşsak ne olur? Avaz avaz bağırmadan, çok alçak olmayan bir sesle, ikna etmek, baştan çıkarmak, alaya almak, harekete geçirmek için değil? Hangi sözcükleri seçerdi o zaman?

Orada ne kadar durdu? Resmiyetle nükte, ev ile aşk arasında? Çok uzun bir süre durmuş olsaydı ve huşuya kapıldığını, buna –ev, aşk diyerek– isim verdiğini fark etmiş olsaydı mutlaka başını sallayıp çekip gitme zorunluluğu baş gösterecekti. *Duygusal dalgalanmalar ve kötü tiyatrodan nefret ederim*. Orada çok kısa süreliğine durmuş olsaydı, büyük olasılıkla o yerin *onu etkilemesine* izin vermez, orayı sahiplenmezdi. Birkaç dakika, belki. Rüzgârdan çoktan bükülmüş çam ağaçlarındaki rüzgârı, kulağının içindeki rüzgârı, pantolonunun paçalarındaki rüzgârı, ayakkabılarının altındaki çakıl taşlarını, deri ceketinin cebindeki bozukluklarla oynayan elini, poyrazkusunun tiz sesiyle mors alfabesini andıran yüksek *biik-biik-biik-biik*'lerini duymaya yetecek kadar. Babamın görüntü yönetmenine dönüp şöyle dediğini zihnimde canlandırıyorum: Dinle bak, burası ne kadar sessiz.

İlk olarak, aşk. Sezgisel bir kesinlik. Sonra bir plan. Doğaçlama *yapılamaz*. Hayır. Asla doğaçlama olmaz. Her şeyin en ince ayrıntısına kadar planlanması gerekir. Daha sonra annem olacak kadın da bu planın bir parçası. O bir ev yapacak ve kadın da onunla bir-